

“Hi ha gent que vol que em retire”

Raimon ha tornat. Molta gent pensava que s'havia retirat, que els concerts del Palau de la Música Catalana del final del 2000, “Animal d'esperances i memòria”, amb els quals va celebrar el seu seixantè aniversari, eren el seu adéu. Però el dia 18 de juny va reaparèixer a Reus i el cap de setmana passat va actuar a Madrid, on ha fet tres recitals, i la temporada vinent té previst actuar al Teatre Lliure i al Teatre Nacional de Catalunya.

—Però us havíeu retirat no?

—Jo no ho he dit mai, que em retirava. Però si un té seixanta anys i diu tot el que ha fet, i de moment deixa de fer recitals, no és sorprenent que hi haja gent que pense que em jubilava. La confusió va venir perquè en una entrevista a la ràdio, a la pregunta de si pensava retirar-me, vaig dir que no descartava res i a partir d'això va sorgir l'estranya versió que em retirava. Això m'ha fet pensar que hi ha gent que vol que em retire.

—Era una parada, doncs.

—Sí, només una parada, com d'altres he fet al llarg de la meua vida, una parada per posar-te al dia del que passa al món i descansar d'una feina que és molt absorbent. El meu ofici és molt absorbent. Hi ha moltes maneres d'entendre l'ofici. Vull que el recital isca bé i no puc actuar en qualsevol lloc ni sota qualsevol circumstància, com un cantant de rock més. Jo he de saber com, qui i on em contracten, i quina és la seua intenció. Si vols saber això, has d'esmerçar-hi moltes energies, a part de la cosa artística normal.

—A més, l'època que desemboca en els recitals del Palau va ser molt intensa, amb l'aniversari Ausiàs Marc pel mig i la composició de noves cançons.

—Del 1992 fins als set Palaus del 2000 no havia parat. Vuit anys d'una activitat molt i molt forta, amb noves cançons, nous discos i noves gravacions, com la *Nova Integral* de deu CD. I viatges als Estats Units, el Japó i diversos països europeus. I Madrid, Xàtiva, Barcelona, València, Mallorca... El 1997, per la commemoració del naixement d'Ausiàs Marc, faig la música de set poemes més. A més, incorpore un fragment de *L'espill*, de Jaume Roig, amb una fórmula musical interessant, i un fragment de Bernat Metge. I Jordi de Sant Jordi.

—Massa anys i massa feina, doncs.

—Un desgavell d'actuacions i de creació que fa que arribe al 2000 amb una certa fatiga. No podia mantenir aquest ritme de treball. Et replaneges moltes coses, als seixanta anys. La parada és producte de la fatiga, però també t'atures per no caure en la mecanització dins l'escenari. Si no vibre, no faré vibrar la gent. Si accepte la rutina i l'encomane als músics, malament.

—Què heu fet durant aquest any i mig de descans?

—Mirar, passejar, llegir, escoltar, tot això. I en el moment que em fan propostes que m'interessen, com la de Madrid al Teatre Albéniz, o bé la del festival de teatre clàssic d'Almagro, el mes de juliol, o la del Lliure amb cançons d'Espriu, de la temporada vinent, en aquest moment em plantege com fer aquests recitals, m'ho plantege seriosament i veig que en puc fer de tres menes. Un recital antològic, que és el de Madrid. Un segon amb poemes dels segles XV i XVI, i un tercer, amb poemes només de Salvador Espriu. Ara es torna a parlar d'Espriu i, fixeu-vos, mai no he deixat de cantar

El cantant Raimon (Xàtiva, 1940) torna als escenaris després d'una època de descans d'un any i mig. Ha reaparegut a Reus, ha actuat a Madrid, i la temporada vinent cantarà Salvador Espriu al Teatre Lliure, i la poesia medieval al Teatre Nacional de Catalunya.

“Vaig arribar al 2000 cansat. No podia mantenir el ritme dels darrers vuit anys. Et replanteiges moltes coses, als seixanta anys. També volia evitar la rutina. Si tu no vibres, no fas vibrar la gent”

Espru en els recitals, aquí i a l'estranger. Bloom ha dit que era bo. Ja s'ho farà.

—Quina és la vostra relació amb Madrid?

—No hi ha hostilitat envers mi, malgrat el que puga semblar per l'acte de Las Ventas en solidaritat amb Miguel Ángel Blanco. Em van xiular, però no és representatiu de l'ambient de Madrid. El que passa és que la presència de les llengües no castellaneres en els mitjans és mínima o insuficient. A Almagro he preparat un recital que es diu “Clàssics valencians de la literatura catalana. Segles XV i XVI”.

—Per què aquest títol?

—Per una raó òbvia. Perquè no s'ha d'oblidar la valencianitat d'aquests clàssics, Marc, Roig, Jordi de Sant Jordi, Timoneda i Roís de Corella, i, al mateix temps, no s'ha d'oblidar que formen part d'una literatura més àmplia. Això pot empenyar gent del País Valencià i pot sorprendre o deixar amb una certa perplexitat gent de Catalunya. Però no sorprendria parlar de clàssics andalusos de la literatura espanyola. L'objectiu del recital és donar a conèixer una literatura perseguida, prohibida, maltractada, que no

ha tingut les oportunitats d'altres literatures dels mateixos segles. L'octubre vinent, al Teatre Nacional de Catalunya, faré un altre tipus de recital que tindrà aquest de base, sota el títol “Clàssics i no”. A més dels autors esmentats, hi haurà autors que no tenen la categoria de clàssics. Un recital amb poetes majors i menors, per dir-ho d'alguna manera.

—Hi haurà Espriu nous en el recital del Lliure?

—Sí. En concret un que encara no he enllestit. Era un encàrrec enverinat d'Espriu, el poema “Venda i passió de la Melera”. Em va dir, per què no intentes fer-lo? Planteja uns dubtes que, sense ell, em costa de resoldre, per la barreja de vocabulari caló amb col·loquial que no trobe a cap diccionari. D'Espriu es dona aquesta paradoxa, que li ha fet mal haver defensat la llengua i el país. Hi ha unes idees estúpides que la gent repeteix. Un poeta és bo o no al marge d'això. Sorpren aquesta superficialitat amb la qual es jutja l'obra d'un poeta. Només cal, després de llegir Espriu, tant la poesia com la prosa, llegir les pàgines que el senyor Pla li dedica, o les del senyor Fuster. I si després no ho tens clar, fes-t'ho mirar.

—Per què, doncs, el cas Espriu, cas en el sentit que es diu —ho diu el tòpic—, ha caigut en un cert oblit?

—És que no hi ha caigut. Això és un invent. Això passa amb tots els autors. L'Espriu, com tots els grans poetes de la literatura catalana, forma part d'un tot. No pots pretendre que isca a *Operación Triunfo*. Qui parla d'Aleixandre o Celaya? O Salinas, si no hi ha un centenari? Estem en el terreny de la poesia. I en prosa, qui llegeix Miró? Encara no he entès com es parla dels llibres més venuts quan es parla de literatura. Això hauria de ser a la secció d'economia. A més, en aquest país sempre parlem dels oblidats. I Foix, Riba, Brossa i Vinyoli no estan oblidats com diuen que ho està Espriu? Els escriptors passen per èpoques de més popularitat i tenen més presència en les citacions, i èpoques que no apareixen als mitjans. Però parlem de gent imprescindible de la li-

teratura catalana. Qualsevol persona que vulga saber de literatura catalana ha de llegir Espriu, Riba, Foix, Marc... La resta, la popularitat en els mitjans, són modes. Hi ha molts grans autors que han venut molt pocs llibres, de Verlaine a Valéry. A França, que llegeixen set vegades més que aquí, els poetes que venen són els que han entrat a les escoles en edicions de butxaca. Després, no és veritat que el que es ven més té més influència cultural. Normalment, els llibres més interessants són inactuals.

—Com recordeu Espriu, la vostra relació amb ell?

—La diferència d'edat era considerable. Un cop va dir que si haguera tingut fills serien l'Analisa i jo, i és difícil, per tant, per a mi, parlar d'ell, ateses aquestes circumstàncies. Jo em vaig presentar a ell des d'una veneració per una de les obres més altes que coneixia a Europa. A part d'això, em va semblar una persona divertidíssima i que estava al cas de les coses. Sabia el que passava. Amb ell, hi apreïes i t'ho passaves bé. Podríem parlar també de la seua cortesia, gentilesa i una cordialitat gens usual entre els meus coetanis o el tipus de món on m'havia criat. D'una gran elegància personal des del punt de vista del tracte amb la gent. I després, va dedicar la seua vida a la seua obra literària. I això està molt bé. Ara, afortunadament, amb l'edició crítica de l'obra de Salvador Espriu, que és excel·lent i modèlica, podem entrar-hi més a fons. No és que siga sempre necessària per llegir-la. En alguns casos, l'edició crítica va molt bé, per entrar en un altre nivell de comprensió. I pel que fa al rigor de la seua obra, esmentaré el que em va dir un dia: “Jo puc passar-me tota una tarda amb una coma.” I m'ho crec.

—A diferència d'altres cantants, que busquen poemes de diversos poetes, en el vostre cas, Espriu és dominant, pel que fa als poetes del segle XX.

—Hi ha molts poemes, més que poemes, que m'agraden, però que no sabria musicar. Els violentaria o no sabria com convertir-los en cançó. Hi ha molts poetes que m'interessen però

no puc posar-hi música. No és casualitat que la paraula cançó i càntic siga habitual en l'obra d'Espriu. La seua llengua, si em permeteu, entre comes, és "estàndard", perfectament intel·ligible, només si qui ho llegeix es preocupa per saber què diu. L'"Inici de càntic en el temple" no necessita cap explicació. Ni les *Cançons de la roda del temps*. El que vol ser complex és el que expressa, com la vida humana.

—Una de les característiques principals de la vostra obra musical de base literària, potser la més important després del vessant cívic i de l'amorós, és l'humor. Trieu molts poemes satírics, sarcàstics i irònics. Dels poetes medievals a Pere Quart, aquesta línia s'ha reforçat amb el temps. Els trieu per tarannà, per afinitat, és a dir, perquè l'humor forma part de la vostra visió de la vida, o perquè fan més distret el recital?

—Ho he fet perquè forma part de la meua visió del món. Els escriptors que m'interessen tenen aquest punt d'ironia, com Espriu, Pla i no diguem Fuster. Forma part consubstancial de com entenc el viure. L'autopresa de pèl, que és el que trobes en els clàssics, com Montaigne, és en el meu tarannà.

—Les simplificacions, Espriu sí o no, o ara toca i ara no toca, he vist que us treuen de polleguera.

—La informació ens arriba a través dels mitjans massius i quan et desconectes d'aquests mitjans, et desconectes de la gent i se't fa difícil la conversa. Aquestes simplificacions són una pèrdua de temps, però les has de tenir en compte encara que siga per contrarestar-les. Com la simplificació recent de Carner, Carner sí o Carner no. Si volen passar l'estona dient, aquest és el número 1, i l'altre el 3, ja s'ho faran. D'aquesta manera, no es llegiria mai *La divina comèdia* ni en Mira la traduiria. Aquest plantejament no té res a veure amb la literatura. Això no vol dir que els escriptors sintonitzen més o menys amb la gent segons l'època, més enllà d'un cercle reduït. Passa sempre. Pugen i baixen. Les urgències col·lectives. Els estats d'ànim. Un quadre t'emociona o et deixa d'emocionar segons l'època, però és allí sempre.

MARC VILA

"L'humor és present a les meues cançons perquè forma part de la meua visió del món. Els escriptors que m'interessen tenen un punt d'ironia, com Espriu, Pla i no diguem Fuster."

—Què feu un dia que no teniu feina per fer?

—A mi, el que més m'agrada és xerrar amb els amics i llegir. Isc. La literatura, la música de jazz, la clàssica. Faig una vida irregular. A més, per raons familiars, tots aquests dos anys m'han impedit seguir una rutina, uns horaris. Passejar. M'agrada molt passejar per la ciutat.

—No heu continuat escrivint dietaris?

—No. En vaig escriure tots els anys vuitanta i inici dels noranta i ho vaig deixar. Al final hi ha una reiteració de coses. Als vuitanta m'havia d'aclarir a mi mateix. Com que anava molt a la contra... Si haguera continuat amb el dietari hauria caigut en una mena de narcisisme. Hi ha algun text, però no és la constància d'escriptura del dietari. També ha coincidit amb aquests deu anys de feina constant. I sempre amb aquesta sensació de treballar a la contra. En altres països, quan pensen que un l'ha encertada una vegada o dues, ja et donen crèdit. Aquí has d'encertar-la cada cop. Si no, et diuen que estàs acabat. A mi m'ho han dit sempre, que estic acabat. D'ençà que

vaig començar. Com que no estàs en el camp políticament correcte... Malgrat que tingues públic, que saps que les teues cançons formen part de la vida de molta gent, per als mitjans ets un soroll, una molèstia. Et volen posar al museu i no tenen en compte el que estàs fent.

—Tot això en un context, l'expressió artística catalana, prou fomet.

—Aquí cal plantejar una pregunta clau: és possible la cultura de masses en un país on les masses són petites? Això no es discuteix, no se'n parla. La literatura, el cinema, la música, són cultura de masses. És possible, en l'àmbit català? No és possible? Com es podria fer una cultura de masses? Què triem? Optem per l'anglès directament o passant per l'espanyol? Ja s'ha decidit, com si tothom hi estiguera d'acord, que el francès no té res a fer entre nosaltres, fins al punt que molta gent escriu els noms francesos a través de l'anglès, i es pronuncien com si foren mots anglesos. Totes aquestes qüestions, no es plantegen.

Lluís Bonada